

Voltál-e lábom égetett,
tépték-e ki a gyökereid,
faragták-e a csontodat,
millió tonna súly alatt
nyögtél-e már?

Vertek-e földbe, mint karót,
rügyezt-e már két karod,
hullattál-e már lombokat,
voltál-e üresen maradt
fészek a fán?

(1967. 8.)

Beszélgetés Párizsban az op-art-ról

Kérdez: Gera György

Válaszol: Victor Vasarely

(Részlet)

[...] – *Az új tartalmak rendszerint új formában jelentkeznek. Ön szerint mi e kitágult valóság adekvát művészi alakja?*

– Vallom, hogy az új élmények kifejezési formája már nem lehet az *ábrázolás*, hanem az *érzékeltetés*, áttételes analógiák segítségével. A múltábrázoló művészetét kisajátította a fotó- és filmtéchnika, amely feketéből színes, tehát természetes lett. Az újságok, magazinkok, könyvek, albumok és filmek megismertették velünk földtekénk mérhetetlen formagazdagságát. A konvencionális festészet mind technikailag, mind mondanivaló szempontjából lassan-lassan kimerült, csak ismételtetni tudta már önmagát. Ezt nevezzük dekadenciának. Jönnie kellett tehát egy romboló korszaknak, a kubizmus és dadaizmus formájában. Ez a két irányzat, mindegyik a maga módján, összetörte az ábrázoló festészetet, és megnyitotta az absztrakt művészi formák ígéretteljes útját.

Magától értetődően a múlt, a közelmúlt és a jelen stílusai és izmusai még együtt szerepelnek, és emiatt rengeteg a félreértés. Azután a mai művész korlátlan szabadságának megvannak a fény- és árnyoldalai. Az absztrakció maga is sokszor tévutakra tért, sok a kontár, még több a karrierista a mai művésztsadalomban. De hát ez egyelőre elkerülhetetlen.

– *Hol az Ön helye e művészi átalakulásban?*

– Ami engem illet, én az absztrakciónak konstruktív útját választottam; ennek az irányzatnak előharcosai Kassák Lajos, Moholy-Nagy László és Bortnyik Sándor voltak. A konstruktivizmus vagy más szóval: neoplaszticizmus még csak formai absztrakció volt, a környezet hangulatai, reminiscenciái még sokáig túléltek a képeken. Tovább kellett menni. Már 1935 körül jelentkezni kezdtek grafikai tanulmányaimban az első vibrációs effektusok. De tudatosan csak 1950 körül kezdtem a kinetikus hatásokkal foglalkozni. Az utána következő években kreáltam azokat a fekete-fehér, pozitív-negatív műveket, amelyek manapság világdivattá lettek az op-art: *optikai művészet* elnevezése alatt.

– *Mi az op-art vagy a kinetikus absztrakció?*

– A mozgás, tér és idő dimenziójának bevezetése a plasztika világába. Még mindig a síkban vagyunk, de a tériesedés és a mikroidőben lezajló mozgás illúziója olyan erős, hogy szinte valóságnak hat, természetesen a szem retináján. Optikai jelenséggel állunk tehát szemben. A kompozíciót kis terjedelmű, de nagyszabású geometriai forma alkotja, s ezek, topográfiájuk szerint, nyugodt vagy mozgó hatást keltenek. Egy ilyen kép az információelmélet rendszerével elemezhető. Az igen-nem kettős kérdésszisztéma alapján programozhatóvá válik az elektromos agy által. Roppant gazdag perspektíva nyílik hát a kutatók előtt. A

művész, miután programozta művét, a gépre bízhatja a végtelen számú kombinációk vilámgyors lepergetését, s kiválaszthatja és megvalósíthatja közülük a legszebbet.

– *Volna szíves részletesebben kifejteni, hogy történik ez a gyakorlatban?*

– E messze jövőbe nyíló gondolat 1958 táján öltött módszerjellegét műtermemben. Először egy plasztikai ábécét fektettem le húsz színformával. Minden egyes színforma plasztikai egységet képez. Minden egység egy szabályos négyzetből és a benne foglalt formából áll. Ez a két alkotóelem elválaszthatatlan egymástól, fizikai megjelenésük vagy fehér-fekete, illetve fekete-fehér, pozitív-negatív vagy színes-kontrasztos, színes-harmonikus (például piros-kék, zöld-kék). Ezek az egységek a tízes számrendszer törvényének engedelmességek, és mértani haladványban nő a kompozíció. Lehet már négy egységgel is komponálni, de lehet kilencel vagy tizenkettővel vagy tizenhattal, huszonötrel, százal, négyszázzal vagy több ezerrel. A húsz színformacsaldába tartozó egységek egymás között kombinálva végtelen számú képlehetőséget adnak, a különböző egyéniségek vagy etnikai csoportok fantáziája szerint. A rendszer *planetáris folklór* vagy *egyetemes folklór* néven szerepel írásaimban, és így került át a köztudatba.

– *Véleménye szerint mi e módszer hordereje?*

– A plasztikai szépség behatol így az építészeti technikák, normák és szériák jelenlegi rideg világába. Nemcsak a természetes táj, hanem a mesterséges táj is szép lesz, szép, vidám és változatos. Miért kellene az embertömegeknek komor, szürke bércszárnyákban élniük?

– *És az Önt követő generáció?*

– Az engem követő generáció a kinetikának tériesült formáit kísérletezi. Újabb dimenziók, a fény, az energia és a hang egészítik ki a képet. Az eredmények biztatók, a kiállítások fantasztikus látványossággá alakultak át. Biztosra veszem, hogy e kísérletek végső formája az a művészfilm lesz, amely egyéni vetítőtkben, a mozikban, a televízióban ismét milliókhoz fog szólni.

– *És a hajdani „műtárgy”?*

– A poétikus funkció, a kép, a szobor, tehát a műtárgy a *sokszorosok* formájában kel új életre. A múlt egyedi mesterműve helyett manapság tíz, száz vagy ezer mestermű alkotható minőségi veszteség nélkül. E sokszorosok – mivel kispénzű emberek számára is elérhetők és hűen képviselik korunk alkotásait a gyermek-, diákszobák és otthonok falain – a műtárgy demokratikus formái.

(1968.8.)

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Az alexandriai könyvtár égése

Ha minden aprócska ügyben összefutnak,
mert minden aprócska ügyben összefutnak,
ha minden aprócska ügyben összefutnak –
mért nincsenek jelen a döntő pillanatokban?

A fehérség szempontjából a legrózsaszínűbb éjszaka volt, s én, aki hozzá voltam szokva, hogy a legelső márványoszlopok kora óta, ahányszor csak felébredtem, mindig megkérdezték gyöngéden, miért nem alszom – most kellemetlenül lepődtem meg a durva lármatól, rohanástól. Kiléptem polcom ajtajába, és a folyosó hangulatából rögtön láttam, hogy valami rendkívüli történt. A bölcsek, költők és tanítómesterek valamennyien álmukból felzavartan álltak a polcok szélén, a folyosók emeletei felett. „Ég a szálloda!” – „Tűz van!” – „Ég a könyvtár!” – kiáltottak összevissza a rohángalók. A már fojtó füstfüggönyön át egymásra néztünk. Így, teljes létszámban ekkor voltunk együtt utoljára. Egy-mással és a mindig is élő kedves és tanulékony földlakókkal.